

'כ"ט בנובמבר' היה שמה העברי של האנייה 'מרייה ג'ובאני' בהפלגתה ארצה. אנייה זו פעלה בשירות המוסד קודם לכן כשנקראה בשם הצופן 'החלוץ'.¹ הכנותיה להפלגה התבצעו במפרץ ג'ירולטה שבקורסיקה שם עמדה לתיקון מנועים מאז **אמצע** נובמבר, מסתרת מהשלטונות.² למפקד הפלגתה נתמנה איש הפלי"ם מוקה לימון. הוא נשלח לקורסיקה והגיע אל המפרץ בו עגנה האנייה, יחד אתו הגיע גם רב חובל ספרדי בשם הינדה.³ בשלב זה מנה צוות המלווים המיועד מלבד לימון את נמרוד אשל, יעקב בצר (קובה) וה'גדעוני' שלמה רוזן (הנסי).

לפי מצב התקלות והבעיות הטכניות והלוגיסטיות שהיו לאנייה עדיף היה שתיקשר לרציף בנמל כך שתתאפשר גישה נוחה של אנשים וציוד אלא שאנשי המוסד הניחו שביריחתה ללא אישור ממעגן הצי האיטלקי במדלנה **שלושה** שבועות קודם לכן יכולה להוות עילה למעצרה וכי מוטב לה לעגון במפרצים נסתרים.⁴ במהלך עגינתה הגיעו חלקי החילוף שנדרשו ומנועיה תוקנו. ב-12 בדצמבר הגיעה אל האנייה סירת שירות ובה השלמת דלק (8 טון) מים ומזון להפלגה, לאחר השלמה זו הייתה האנייה מוכנה ומצוידת ליציאה.⁵

המעפילים המיועדים, 680 מספרם, היו רובם מהונגריה ומרומניה, אליהם הצטרפו קבוצות קטנות מפולין, ארצות מרכז אירופה, אלג'יר ומרוקו. בין המעפילים היו כ-50 תינוקות וילדים עד גיל חמש.

הקבוצה שהגיעה מהונגריה עברה דרך שבדיה, ומשם הגיעה לצרפת בדרך הים. יוצאי רומניה הגיעו דרך אוסטריה וגרמניה. הקבוצה הצפון אפריקאית הגיעה לצרפת במהלך החודשים יולי ואוגוסט. **איך ?**

רוב המעפילים התקבצו במחנה Arenasse הנמצא ליד מרסיי. חלקם התאכסן בבת' מלון בעיר. הילדים חסרי המשפחות התאכסנו במחנה נפרד בשם Sanderval Chateau בקרבת מקום. ערב ההפלגה הוצאו המעפילים והוסעו ברכבת לבנדול.⁶

¹ לעיתים גם 'יוחנן' ולעיתים 'ירושלים'. **ראו להלן** 'ההפלגה השלישית מצפון אפריקה'.
² לאחר שברחה מבסיס המי האיטלקי במדלנה. **ראו להלן** 'ההפלגה השלישית מצפון אפריקה'.
³ מירון צור עמ' 56.
⁴ אמ"ה דוח המפקד 12.2.48
⁵ ספר הגדעונים עמ' 267
⁶ אמ"ה - דו"ח ה PSS

התכנית הייתה להעבירם למפרץ ג'ירולטה ולהעלותם לאנייה. מכאן הייתה ה'כ"ט בנובמבר' אמורה להשיטם לארץ ישראל.

האנייה שנועדה לשלב ההעברה הייתה Setti Frateli, ספינת עץ תלת תרנית ששם הצופן שניתן לה במוסד היה 'זיבלה'.⁷ האנייה עגנה אותה עת בנמל לה-ספציה והייתה בעיצומן של הכנות לנשיאת מעפילים ארצה. ב-13 בדצמבר הגיע למוסד מידע על כך שזהותה של האנייה וטיבן של ההכנות נודע לבריטים ולפיכך הורו את האנייה להסתלק מאיטליה במהירות.⁸ האנייה יצאה בו ביום לכיוון צרפת, למרות שסירות הגומי שיועדו להעלאת המעפילים טרם הגיעו.⁹ למפקד הפלגה קצרה זו מונה יהודה בן צור אליו הצטרפו המלווה איש הפלי"ם עימנואל קצב וה'גדעוני' יוסף לזרובסקי. צוות ההשטה כלל רב חובל ותשעה מלחים – כולם איטלקים. בערב של יום הגיעה הספינה לפתחו של מפרץ בנדול בצרפת, בפתח המפרץ המתין לה איש הפלי"ם דוד בן חורין בסירת מנוע וסימן לאנייה היכן לעגון, האנייה הטילה עוגן והעבירה כבל אל החוף. אנשי המוסד בצרפת לא ידעו שאנשי המוסד באיטליה איישו את האנייה במלווים והכינו מצידם את המלווים - אבנר - סקנדי' גלעד, יעקב-מלך' בן-ציון ואת 'הגדעוני' אהרן מיכאלי, שלישייה זו צורפה אף היא לאנייה.¹⁰ באותו זמן הובלו המעפילים **רגלית** אל החוף, הם חולקו לקבוצות קטנות והועברו בסירות לאורך הכבל אל האנייה. התהליך החל בשעות הערב המאוחרות ונמשך עד עלות השחר, הקור ששרר במקום היה גורם מקשה ומעכב. כשעלה אחרון המעפילים הרימה 'זיבלה' עוגן ויצאה מזרחה לכיוון מפרץ ג'ירולטה, ההפלגה ארכה כשלושים שעות ובשעות האחרונות של ההפלגה התרוקנו הסוללות במכשיר הקשר שלה, הקשר דמם והיא התקשתה לתאם עם 'מריה ג'ובאני' את נקודת המפגש. מוקה לימון, מפקד ה'מריה ג'ובאני', הבין את הבעיה והחליט להרים עוגן ולצאת אל פתח המפרץ ובכך להקל על ה'זיבלה' להבחין באנייתו, התמרון הועיל והחבירה נוצרה.

הים היה שקט והדבר אפשר קשירתן של האניות זו לזו והעברת המעפילים מסיפון לסיפון.¹¹

עם סיום ההעברה, ב-14 בדצמבר בשעות אחר הצהריים, חזרה 'זיבלה' לכיוון צרפת ו'מריה ג'ובאני' החלה את דרכה דרומה מתוך כוונה לפנות מזרחה במיצר בוניפציו

⁷ ספינה זו תיקרא בהמשך 'לקוממיות' יתר תולדותיה ונתוניה מופיעים בפרק הדין בהפלטתה תחת שם זה, ראו להלן.

⁸ בנובמבר עוד לא ידעו עליה (אהרוני מטות עמ' 108)

⁹ אהרוני - מטות, עמ' 77.

¹⁰ יהודה בן צור סיפור המעשה עמ' 135

¹¹ אתר הפלים צילום ישראל מיטל

ומשם להמשיך בנתיב לכיוון ארץ ישראל. בכניסה למצר נשבה רוח מזרחית חזקה והאנייה לא הצליחה להתקדם, מנועיה לא סיפקו את הכוח הנדרש. לפיכך נאלץ לימון להפנות את אנייתו דרומה ולהקיף את האי סרדניה ובכך התארך הנתיב בכ-100 מייל שמשמעותם 24 שעות נוספות של הפלגה.¹² לימון הודאג מאוד מיכולת האנייה להמשיך ולהתקדם, הוא הודיע למוסד כי בקצב הזה תתארך ההפלגה מאוד וכי מלאי האוכל לא יספיק, הוא הציע להקצות אנייה אחרת למשימה ולהעביר את מעפיליו אליה.¹³ הצעה זו לא התקבלה והספינה המשיכה בדרכה.

ב-26 בדצמבר הגיע לאנייה מברק הקובע כי מיום זה תיקרא האנייה בשם 'כ"ט בנובמבר'.¹⁴ ההפלגה נמשכה והתארכה, הנתיב עבר מדרום לסיציליה ומדרום לכרתים. לימון לא תכנן לעבור במעבר המסינה מאחר והאנייה ברחה מבסיס הצי האיטלקי במדלנה והייתה סכנה שתעוכב במעבר. ליד כרתים הופיע מטוס סיור מעל האנייה, לימון הורה להסתיר את המעפילים מתחת לסיפונים אך לא נראה שהפעולה הועילה, האנייה ומאפייניה היו מוכרים למודיעין הבריטי.¹⁵ שעות ספורות אחר כך הגיעה לקרבת האנייה המשחתת HMS Verulam ואחריה גם המשחתת HMS Chivlous. המשחתות עקבו אחרי האנייה כצל (Shadowing), ההפלגה התנהלה באיטיות רבה, רוח מזרחית חזקה נשבה ומהירותה של האנייה לא עלתה על קשר אחד.¹⁶ לימון החליט להרים מפרשים ולהוסיף כוח לאנייה אלא שברוח מזרחית לא ניתן להתקדם עם מפרשים מזרחה והוא נאלץ להתקדם במסלול זיג-זג ('גלסים' בלשון המקצועית) דרום מזרחה ואחר כך צפון מזרחה.¹⁷ במשחתות הבריטיות לא הבינו את התמרון וחששו שהאנייה מתכוונת לחמוק אל חופי מצריים. מפקדי המשחתות דווחו למפקדתם את החשש, שירות המודיעין של ה'הגנה' קלט את הדיווח והמוסד הורה לאנייה להפסיק את תמרוני הזיג-זג ולהתקדם ישירות לחופי הארץ.¹⁸ ב-28 בחודש, אחר הצהריים, הצטרפה המשחתת HMS Chevron לליווי. כשהייתה האנייה דרומית מערבית לחיפה במרחק 41 מייל התקלקל אחד משני המנועים. המשחתת Chevron התקרבה אל האנייה ושאלה אם נדרשת עזרה, מהאנייה ענו שיש תקלה במנועים והיא מבקשת להיגרר ארצה, מהמשחתת ביקשו לקבל זאת בכתב.¹⁹

¹² אמ"ה דו"ח המפקד

¹³ אמ"ה דוח המפקד 12.2.48

¹⁴ לציון יום ההחלטה באו"ם על חלוקת הארץ והקמת המדינה. אמ"ה, מאת ארנון אל החלוץ מברק מס 3 26.12.47

¹⁵ יהודה בן צור מפרשיות ההעפלה בשנת 1947 עמ' 7 (לנסח כהפנייה למאמר)

¹⁶ מייל ימי אחד בשעה כשהמרחק לחופי הארץ היה אז 250 מייל.

¹⁷ אמ"ה דוח המפקד 12.2.48

¹⁸ אמ"ה דוח המפקד 12.2.48

¹⁹ דו"ח מפקד השברון

לימון לא הסכים להעביר בקשה זו בכתב והאנייה המשיכה להתקדם בכוח מפרשיה. עם כניסת האנייה לתחום שלושת המיילים של חופי ארץ ישראל נגשה אליה המשחתת והעבירה צוות השתלטות. סירת המשטרה ML 1126 הצטרפה גם היא לתהליך המעצר והאנייה נגררה לחיפה. התנגדות של ממש לא הייתה, אלה היו הנחיות המוסד לעליה ב'. מאז החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר לא מצאה ההנהגה סיבה להתנגדות.²⁰ המלווים התקשו אמנם להסכין עם ההוראה וערכו את המעפילים להתנגדות וגם תלו על שלושת התרנים שלושה דגלי ישראל בצורה שאינה ניתנת להורדה אך בכך הסתכמה ההתנגדות.²¹

הספינה נגררה לנמל והמעפילים הועלו באותו לילה לאניית הגירוש 'אושן ויגור'. קבוצה קטנה של מעפילים שרה את שירת 'התקווה' ובזאת הסתכמה המחאה.²² למחרת הגיעה האנייה לקפריסין והמעפילים הוסעו למחנה קסילוטימבו.²³ חלק מהמלווים ומאנשי הצוות, בהם גם לימון ורב החובל נשארו במקום מסתור באנייה, היתר גורשו יחד עם המעפילים לקפריסין ושחררו בהמשך.

²⁰ עדותו של נמרוד אשל (אבל רצוי למצוא משהו יותר חזק)

²¹ נמרוד אשל עמ' 4

²² דבר, יום שלישי, דצמבר 30, 1947; מדור Front page

²³ הארץ, יום שלישי, דצמבר 30, 1947; עמוד 2